

Oudverzetstrijdster Kohlbrugge in kerkdienst in PI Krimpen a/d IJssel

Mevrouw dr. Hebe Kohlbrugge sprak op zondag 21 november de gedetineerden toe in de kerkdienst in PI Krimpen a/d IJssel. Hebe Kohlbrugge, 96 jaar oud, is oud-verzetstrijdster en zat in de Tweede Wereldoorlog in het concentratiekamp Ravensbrück.

Zij sprak over haar ervaringen in oorlogstijd. Net toen gedacht werd dat het eind van de oorlog aanstaande was, werd zij en vele anderen vanuit de gevangenschap in Vught met een trein naar Ravensbrück gebracht. Ze zaten samengepakt onder erbarmelijke omstandigheden en met gebrek aan lucht. Onderweg in de trein had ze een bijzondere ervaring. Toen de trein onderweg stilstond, sloeg een Duitser een gat in het hout van de wagon. Zo kwam er de broodnodige lucht naar binnen. Ook trok iemand de treindeur open en zette een emmer water neer.

Indringend beschreef zij voor de gedetineerden haar ervaringen. Ze vond haar kracht in een diepe wil om te overleven en niet ten onder te gaan. Daarin vond zij steun door allerlei verbindingen met medegevangenen aan te gaan. Nadat ze onverwacht vrijgelaten werd, maakte ze een reis naar Nederland waarin ze midden in de oorlogstijd grote obstakels moest overwinnen. Ze heeft haar ervaringen beschreven in haar boek Twee maal twee is vijf. Niet alles in het leven is rekenkundig, maar er zijn onverwachte uitkomsten.

Terug in Nederland kwam ze bij de theoloog prof. Miskotte. Kohlbrugge: 'Ik zei tegen Miskotte: "Ik ben helemaal leeg en ik weet ook niet meer of ik nog christen ben. Ik weet niet of ik God nog kan vinden." Miskotte zei toen, en dat heeft me enorm geholpen: "Niet jij hoeft God te vinden. Hij vindt jou." Dat woord van Miskotte heeft me door mijn geloofsleegte heen geholpen', aldus Kohlbrugge.

De gedetineerden luisterden ademloos. Na afloop was er gelegenheid tot het stellen van vragen. Eén vraag was of zij was blijven haten. 'Nee', zei ze, 'Ik kan niet een hele groep haten. Er waren ook Duitsers die iets goeds probeerden te doen, zoals het gat in de wagon slaan en die emmer water neerzetten. En in het kamp was er iemand die zei "Ik moet wel streng zijn, ik kan niet anders, ze dwingen me ertoe."

Het was een zeer indrukwekkende bijeenkomst, waarin mevrouw Kohlbrugge haar levenservaring deelde met gedetineerden.